

Utbildningssektionen

Utbildningsdepartementet
10333 STOCKHOLM

Gymnasie- och gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) är väl medvetet om att det finns problem med dagens system med dels riks-idrotts-gymnasier och dels nationellt godkända idrottsutbildningar. Förbundet anser dock inte att de är så omfattande att det motiverar att det görs så omfattande förändringar som föreslås promemorian.

Förbundet invänder mot att antalet platser föreslås bli färre än det idag finns på riks-idrotts-gymnasierna och de nationellt godkända idrottsutbildningarna sammantaget. Vi tycker det finns ett värde i att elever får utveckla sina talanger och att det ska gå att kombinera idrottande på hög nivå med gymnasieutbildning.

Mot den bakgrunden avstyrker SKR fler av förslagen i promemorian. De problem som finns med dagens ordning får det hittas andra lösningar på. Utredningen har också missat, för berörda kommuner, viktiga aspekter.

4.1 Gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott ersätter riks-idrotts-gymnasium och nationellt godkänd utbildning

SKR avstyrker förslaget som en konsekvens av det ovan anförda om att problemen med dagens ordning inte är så omfattande att det motiverar stora förändringar jämfört med idag.

4.2 Det ska finnas nationella krav för att få vara en gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott

SKR avstyrker förslaget att göra ändringar i dagens formuleringar vad gäller kraven. Förbundet anser att det inte finns tillräckligt med skäl att göra förändringar jämfört med idag.

4.3 Bestämmelserna om var ansökan ska lämnas ska förbli oförändrade

SKR tillstyrker förslaget. Dagens ordning för var ansökan ska lämnas in fungerar enligt förbundet tillfredsställande.

4.4. Skolverket beslutar om utbildningen efter förslag från Riks-idrottsförbundet och yttrande från ett specialidrottsförbund

Det finns visst behov av att grunderna för godkännande blir mer likvärdiga mellan olika idrotter. Samtidigt ser SKR det som ett bekymmer att flytta mer ansvar än idag från lokala skolhuvudmän till Skolverket.

4.5 Staten och kommunerna ska dela på kostnaden för ämnet specialidrott

SKR avstyrker förslaget som en konsekvens av det som förbundet anfört inledningsvis om att förbundet anser att det inte finns skäl nog att göra de stora förändringar jämfört med idag som föreslås i promemorian. Utöver det anser vi inte förslaget tillräckligt tydligt när det gäller vilka merkostnader som den extra ersättningen från elevens hemkommun respektive statsbidraget från Riksidrottsförbundet ska avse. Dock behöver det göras en översyn över vilka de faktiska kostnaderna är för kommunerna som genomför utbildningarna, flera kommuner lyfter dyra investeringsbehov som utbildningarna kräver.

4.6 Utbildningen ska vara avgiftsfri med undantag för den utrustning som behövs för elitidrotten

SKR tillstyrker att eleven eller dess vårdnadshavare ska stå för kostnader som avser den individuella utrustning som eleven behöver för en utbildning där elitidrott ingår. Förbundet avstyrker att detta inte ska gälla när eleven eller dess vårdnadshavare saknar ekonomiska förutsättningar att stå för utrustningen.

Som sägs i promemorian är det orimligt att huvudmännen genomgående står för den individuella utrustning som krävs för elevernas elitidrottssatsning. Det är därför bra att det i skollagen införs en lydelse som i praktiken innebär att elever/vårdnadshavare får räkna med att själva bekosta sådan utrustning.

SKR har förståelse för förslaget att detta inte ska gälla när eleven eller dess vårdnadshavare saknar ekonomiska förutsättningar att stå för kostnaden. Förbundet avstyrker ändå förslaget eftersom det skulle innebära att det i vissa fall blir huvudmannen som ska stå för kostnaden, som för en del idrotter kan vara mycket hög. Det skulle också innebära att den anordnande huvudmannen behöver pröva om en elev/dess vårdnadshavare har ekonomiska förutsättningar att bekosta utrustningen eller inte (detta eftersom det föreslås vara huvudmannen som ska fatta beslut om huruvida eleven/dess vårdnadshavare själva ska stå för kostnaden eller inte).

Det senare väcker en rad frågor om vad som ska anses vara tillräckliga inkomster och tillgångar för att förväntas eleven eller dess vårdnadshavare själva kunna stå för utrustningen. Frågan måste också ställas om det är rimligt att i skollagen ålägga skolhuvudmannen att pröva elevs/dess vårdnadshavares inkomster och tillgångar på ett sätt som i praktiken blir en prövning liknande den som kommunen gör enligt socialtjänstlagen avseende ansökan om ekonomisk bistånd. Förslaget väcker också frågor om hur ägarförhållandena kring elevens individuella utrustning blir om kommunen bekostar den.

Det kan bli många elever och vårdnadshavare som åberopar att de inte har ekonomiska förutsättningar att själva bekosta den individuella utrustningen. Med tanke på att huvudmannens beslut i frågan ska kunna överklagas skulle det ytterst bli

domstolar som avgör vilka inkomster och tillgångar elever/dess vårdnadshavare ska ha för att anses ha ekonomiska förutsättningar att själv stå för utrustningen eller inte. Det innebär att huvudmannen skulle kunna åläggas ett orimligt stort kostnadsansvar för elevers individuella elitidrottsutrustning. För vissa idrotter kan det handla om mycket stora kostnader, exempelvis att bekosta en motorcrosscykel eller en häst.

Vi vill dock att det undersöks vidare med berörda som Riksidrottsförbundet och specialidrottsförbunden hur undantag kan ske vid särskilda enskilda fall, men där huvudmannen inte endast är den som står för finansieringen.

4.7 Lika möjligheter till utbildning oavsett kön samt andra frågor om urval

SKR anser att lydelsen ”om idrotten bedrivs könsuppdelat ska en sökande vid urvalet --- enbart jämföras med sökanden av samma kön” bör undvikas. En sådan lydelse kan tolkas som att undervisningen i ämnet specialidrott förväntas bedrivas könsuppdelat.

4.8 Vissa kurser i idrott och hälsa behöver ses över i särskild ordning

SKR tillstyrker förslaget. Det kan ge ökade möjligheter för skolhuvudmän att anordna sådana gymnasieutbildningar med idrottsprofil som finns redan idag och ofta benämns lokala idrottsutbildningar (LIU).

4.9 Insatser behövs för att få fler legitimerade och behöriga lärare i specialidrott

SKR ser det som angeläget att genom bl.a. validering av tidigare kunskaper och erfarenheter korta vägarna till att bli legitimerad och behörig lärare i ämnet specialidrott. Förbundet vill betona vikten av att skolhuvudmännen medverkar tillsammans med lärosätena i det arbetet.

4.10 Utbildning på entreprenad i ämnet specialidrott bör även i fortsättningen bara tillåtas i undantagsfall när det medges av regeringen

SKR har inga invändningar mot förslaget. I de kontakter SKR har haft med kommuner i samband med remissförfarandet har framkommit att det är viktigare att inrätta snabbspår eller liknande för att få fler legitimerade och behöriga lärare i ämnet specialidrott än att utvidga möjligheterna att lägga ut ämnet på entreprenad.

5. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Då SKR avstyrker merparten av förslagen i promemorian avstår vi från att lämna synpunkter på detta.

6. Konsekvenser

Förslaget innebär att hemkommunen får en lagstadgad skyldighet att betala inackorderingsbidrag till elever som blir antagna till utbildningarna i det nya tänkta systemet. Samtidigt har en annan utredning, den om planering och dimensionering av

komvux och gymnasieskola, föreslagit att ansvaret för att pröva rätten till och betala inackorderingsbidrag till elever som går vid kommunala skolor flyttas från kommunerna till Centrala studiestödsnämnden (CSN). Det förslaget tillstyrker SKR i sitt yttrande över SOU 2020:33 *Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning*.

Övriga synpunkter

En viktig aspekt som utredningen inte alls belyser är de idrottsutbildningar som är fyra år. Kommunerna som anordnar utbildningar på fyra år får inte någon ersättning för det sista året vilket blir ohållbart. Det bör göras en översyn av förutsättningarna för antingen full kostnadsersättning för även de fyraåriga utbildningarna alternativt att alla utbildningar genomförs på tre år.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Knappe
Ordförande

Reservation lämnades av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, se bilaga.

Styrelsen SKR
2020-11-20

Reservation från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet

Gymnasie- och gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott

Vi reserverar oss mot beslutet med hänvisning till eget yrkande enligt följande

Vi yrkar på det ursprungliga förslaget till remissvar med tillägg

Ursprungliga remissvaret:

Gymnasie- och gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott

Förbundet synpunkter begränsar sig till de förslag som lämnas i promemorian, vilket innebär att vi lämnar kapitel 1-3 utan kommentarer.

Sammanfattande synpunkter

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR):

- tillstyrker att gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott ersätter riksidrottsgymnasium och nationellt godkänd utbildning och att det även fortsättningsvis är Skolverket som beslutar om utbildningen efter förslag från Riksidrottsförbundet och yttrande från ett specialidrottsförbund
- anser förslaget att elevens hemkommunen ska betala ett extra belopp till anordnaren avseende merkostnader hänförliga till ämnet specialidrott inte är tillräckligt utvecklat för att förbundet ska kunna ta ställning i frågan.
- tillstyrker att eleven eller dess vårdnadshavare ska stå för kostnader som avser den individuella utrustning som eleven behöver för en utbildning där elitidrott ingår. SKR har förståelse för förslaget att detta inte ska gälla när eleven eller dess vårdnadshavare saknar ekonomiska förutsättningar att stå för kostnaden, men det ändå eftersom det skulle innebära att det i vissa fall skulle bli huvudmannen som förväntas stå för kostnaden, som för en del idrotter kan vara mycket hög.

Inledande kommentar

SKR ser positivt på den översyn som gjorts och som presenteras i promemorian. Förbundet har tidigare uppmärksammat flera av de problemområden som tas upp där.

SKR vill framhålla att när systemet med gymnasiala idrottsutbildningar nu så behövt ses över måste det redan från början i den nya regelverket göras en klar

åtskillnad mellan det elitidrottsutövande som är en del av elevens gymnasieutbildning och det som sker på elevens fritid. Förbundet menar att det är avgörande för att systemet med gymnasiala idrottsutbildningar ska vara ekonomiskt hållbart. Utgångspunkten för systemet måste vara att kommunens roll i huvudsak är att bekosta elevens utbildning medan det i huvudsak är idrottsrörelsens uppgift att tillgodose elitidrottens krav.

Det är mot denna bakgrund som SKR:s synpunkter i detta yttrande ska förstås.

4.1 Gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott ersätter riks-idrotts-gymnasium och nationellt godkänd utbildning

SKR tillstyrker förslaget. Det har många fördelar att dagens ordning med två olika slags utbildningar innehållande ämnet specialidrott ersätts med en. Inte minst att de elever som är aktuella för utbildningen tas emot och antas utifrån ett enhetligt regelverk.

4.2 Det ska finnas nationella krav för att få vara en gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott

SKR tillstyrker förslaget. Det är bra att kvalitetskraven regleras i förordning och föreskrifter. Det tydliggör att det inte är rimligt att som idrottsrörelse ställa ytterligare krav på anordnande huvudmän än de som finns i skolförfattningarna.

4.3 Bestämmelserna om var ansökan ska lämnas ska förbli oförändrade

SKR tillstyrker förslaget. Det är rimligt att kommuner som vill anordna utbildning med specialidrott ansöker om detta hos Skolverket även i ett nytt system.

4.4. Skolverket beslutar om utbildningen efter förslag från Riksidrottsförbundet och yttrande från ett specialidrottsförbund

SKR tillstyrker förslaget. Det tänkta nya systemet förutsätter dock att Skolverket och Riksidrottsförbundet (RF) har tillräckligt med resurser för att ta på sig de utvidgade roller och det utökade samordnande ansvar som de får.

En annan förutsättning är att beviljandet av antalet riksrekryterande platser utgår från samma "ramtänk" som dagens system med riks-idrotts-gymnasier gör. Det vill säga att det görs en saklig bedömning av hur många platser det är rimligt att det finns sett till hur många som utövar respektive idrott samt hur stor andel av dem som är elitsatsande ungdomar. I praktiken handlar det om att göra nationella prioriteringar mellan olika idrotter.

4.5 Staten och kommunerna ska dela på kostnaden för ämnet specialidrott

Förslaget att elevens hemkommunen ska betala ett extra belopp till anordnaren avseende merkostnader hänförliga till ämnet specialidrott inte är tillräckligt utvecklat för att SKR ska kunna ta ställning i frågan.

Själva principen att hemkommunen ska betala ett extra belopp avseende merkostnader för ämnet specialidrott är rimlig, eftersom undervisningen där är en del av elevens gymnasieutbildning. Vi är dock bekymrade över promemorians formuleringen att det beloppet ska avse ”den del av kostnaderna som inte täcks av statsbidraget men som ändå är hänförligt till ämnet specialidrott”. Med ”statsbidraget” avses i sammanhanget det statsbidrag som anordnande huvudman erhåller från RF. Det bidraget respektive det extra belopp som hemkommunen föreslås vara skyldig att betala kan ses som kommuniserande kärn som tillsammans utgör den ekonomiska ram inom vilken elevens idrottsutbildning som helhet förväntas kunna bedrivas.

SKR saknar en närmare analys och beskrivning av vilka merkostnader för ämnet specialidrott som det extra beloppet från hemkommunen ska avse och vad statsbidraget från RF ska avse. I promemorian sägs inget om storleken på det extra beloppet som hemkommunen ska betala, inte heller om det ska finnas ett tak för hur stora belopp det kan komma att handla om. Förbundet anser att förslaget i denna del därmed inte är tillräckligt utvecklat för att vi ska kunna ta ställning till det.

SKR ser det som centralt att det extra belopp som hemkommunen ska betala är tydligt begränsad till just det som avser själva ”skoldelen” av ämnet specialidrott och inte elevens idrottsutövande utöver det. Förbundet är medvetet om att det är svårt att göra en skarp gränsdragning mellan detta. Vi menar dock att det är nödvändigt att det hittas rimliga definition av olika slags kostnader förenat med ämnet specialidrott för att SKR ska kunna tillstyrka ett lagstadgat betalningsansvar för hemkommunerna i frågan.

Förbundet ser gärna att det görs i samarbete mellan anordnande huvudmän, Skolverket, RF samt specialidrottsförbunden.

Mot detta skulle kunna invändas att kommuner redan idag frivilligt har tagit på sig att stå för delar av merkostnaderna för ämnet specialidrott, detta genom att sluta samverkansavtal med varandra ifråga om nationellt godkända idrottsutbildningar (NIU) som innebär att hemkommunen tar på sig att betala en extra interkommunal ersättning för ämnet specialidrott i dessa utbildningar. SKR vill dock betona att detta är något som kommunerna gör just frivilligt. Det är en väsentlig skillnad mellan att som hemkommun ingå frivilliga avtal med annan kommun om att stå för vissa extra kostnader och att ha ett lagstadgat betalningsansvar. Vilket gör det ännu viktigare att hemkommunens betalningsansvar tydligt begränsas till de merkostnader som avser ”skoldelen” av ämnet specialidrott.

I samband med att systemet med riksidsrottsgymnasier sågs över på 1990-talet minskades de generella statsbidragen till kommunerna med cirka 44 miljoner kronor vilket "löste ut" kommunerna från ett betalningsansvar för merkostnaderna hänförliga till ämnet specialidrott vid riksidsrottsgymnasierna. Istället inrättades dagens ordning där RF fördelar ett statsbidrag till de huvudmän som anordnar dagens riksidsrottsgymnasier. Denna renodling av ansvaret för merkostnaderna går förlorad om ett delat kostnadsansvar införs, vilket inte är optimalt.

4.6 Utbildningen ska vara avgiftsfri med undantag för den utrustning som behövs för elitidrotten

SKR tillstyrker att eleven eller dess vårdnadshavare ska stå för kostnader som avser den individuella utrustning som eleven behöver för en utbildning där elitidrott ingår. Förbundet avstyrker att detta inte ska gälla när eleven eller dess vårdnadshavare saknar ekonomiska förutsättningar att stå för utrustningen.

Som sägs i promemorian är det orimligt att huvudmännen genomgående står för den individuella utrustning som krävs för elevernas elitidrottssatsning. Det är därför bra att det i skollagen införs en lydelse som i praktiken innebär att elever/vårdnadshavare får räkna med att själva bekosta sådan utrustning.

SKR har förståelse för förslaget att detta inte ska gälla när eleven eller dess vårdnadshavare saknar ekonomiska förutsättningar att stå för kostnaden. Förbundet avstyrker ändå förslaget eftersom det skulle innebära att det i vissa fall blir huvudmannen som ska stå för kostnaden, som för en del idrotter kan vara mycket hög. Det skulle också innebära att den anordnande huvudmannen behöver pröva om en elev/dess vårdnadshavare har ekonomiska förutsättningar att bekosta utrustningen eller inte (detta eftersom det föreslås vara huvudmannen som ska fatta beslut om huruvida eleven/dess vårdnadshavare själva ska stå för kostnaden eller inte).

Det senare väcker en rad frågor om vad som ska anses vara tillräckliga inkomster och tillgångar för att förväntas eleven eller dess vårdnadshavare själva kunna stå för utrustningen. Frågan måste också ställas om det är rimligt att i skollagen ålägga skolhuvudmannen att pröva elevs/dess vårdnadshavares inkomster och tillgångar på ett sätt som i praktiken blir en prövning liknande den som kommunen gör enligt socialtjänstlagen avseende ansökan om ekonomisk bistånd. Förslaget väcker också frågor om hur ägarförhållandena kring elevens individuella utrustning blir om kommunen bekostar den.

Det kan bli många elever och vårdnadshavare som åberopar att de inte har ekonomiska förutsättningar att själva bekosta den individuella utrustningen. Med tanke på att huvudmannens beslut i frågan ska kunna överklagas skulle det ytterst bli domstolar som avgör vilka inkomster och tillgångar elever/dess vårdnadshavare ska ha för att anses ha ekonomiska förutsättningar att själv stå för utrustningen eller inte. Det

innebär att huvudmannen skulle kunna åläggas ett orimligt stort kostnadsansvar för elevers individuella elitidrottsutrustning. För vissa idrotter kan det handla om mycket stora kostnader, exempelvis att bekosta en motorcrosscykel eller en häst.

4.7 Lika möjligheter till utbildning oavsett kön samt andra frågor om urval

SKR tillstyrker att det i urvalsreglerna tydliggörs att målgruppen för utbildning med specialidrott är elitsatsande ungdomar men tar inte ställning till exakt hur detta bör formuleras. Vidare anser vi att lydelsen ”om idrotten bedrivs könsuppdelat ska en sökande vid urvalet --- enbart jämföras med sökanden av samma kön” bör undvikas. En sådan lydelse kan tolkas som att undervisningen i ämnet specialidrott förväntas bedrivas könsuppdelat.

4.8 Vissa kurser i idrott och hälsa behöver ses över i särskild ordning

SKR tillstyrker en översyn av vissa kursplaner i ämnet idrott och hälsa. Det kan ge ökade möjligheter för skolhuvudmän att anordna gymnasieutbildningar med idrottsprofil för elever som inte är målgrupp för de riksrekryterande utbildningarna. Sådan alternativ finns redan idag och benämns ofta lokala idrottsutbildningar (LIU).

4.9 Insatser behövs för att få fler legitimerade och behöriga lärare i specialidrott

SKR ser det som angeläget att genom bl.a. validering av tidigare kunskaper och erfarenheter korta vägarna till att bli legitimerad och behörig lärare i ämnet specialidrott. Förbundet vill betona vikten av att skolhuvudmännen medverkar tillsammans med lärosätena i det arbetet.

4.10 Utbildning på entreprenad i ämnet specialidrott bör även i fortsättningen bara tillåtas i undantagsfall när det medges av regeringen

SKR har inga invändningar mot förslaget. I de kontakter SKR har haft med kommuner i samband med remissförfarandet har framkommit att det är viktigare att inrätta snabbspår eller liknande för att få fler legitimerade och behöriga lärare i ämnet specialidrott än att utvidga möjligheterna att lägga ut ämnet på entreprenad.

5. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

SKR bedömer de föreslagna tidpunkterna för ikraftträdande samt övergångsbestämmelserna som rimliga.

6. Konsekvenser

Merkostnaderna för ämnet specialidrott

Under avsnitt 4.6 har SKR redogjort för sin syn ifråga om förslaget att staten och kommunerna ska dela på kostnaden för ämnet specialidrott. Förbundet menar att det inte kan tas för givet att de sammantagna ekonomiska konsekvenserna för

kommunerna av detta blir försumbara för kommunkollektivet som helhet, vilket är vad som sägs i promemorian. I alla fall inte om man skiljer på sådana kostnader som kommunerna idag tar på sig frivilligt och sådana som kommunerna med förslaget får en lagstadgad skyldighet att stå för. Dessutom sägs inget i promemorian om storleken på det extra belopp som hemkommunen ska vara skyldig att betala till anordnaren för ämnet specialidrott.

SKR noterar att de beräkningar av ekonomiska konsekvenser för kommunerna som finns i promemorian inkluderar de frivilliga åtaganden som kommuner idag gör genom att sluta samverkansavtal med varandra ifråga om nationellt godkända idrottsutbildningar (NIU), vilket ofta innebär att hemkommunerna tar på sig att betala en extra interkommunal ersättning för ämnet specialidrott i dessa utbildningar. Som förbundet påtalat tidigare i yttrandet är det dock en väsentlig skillnad mellan att som hemkommun ingå frivilliga avtal med annan kommun om att stå för vissa extra kostnader och att ha ett lagstadgat betalningsansvar.

Särskilt om skyldigheten att betala inackorderingsbidrag

Förslaget innebär att hemkommunen får en lagstadgad skyldighet att betala inackorderingsbidrag till elever som blir antagna till utbildningarna i det nya tänkta systemet. Samtidigt har en annan utredning, den om planering och dimensionering av komvux och gymnasieskola, föreslagit att ansvaret för att pröva rätten till och betala inackorderingsbidrag till elever som går vid kommunala skolor flyttas från kommunerna till Centrala studiestödsnämnden (CSN). Det förslaget tillstyrker SKR i sitt yttrande över SOU 2020:33 *Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning*.

Tillägg till ovanstående remissvar:

Ett särskilt arbete bör göras i samverkan mellan SKR, Skolverket och Riksidrottsförbundet, där dimensionering och fördelning av antalet platser i systemet diskuteras. Samma gruppering bör också föra samtal kring metoder för att utveckla LIU till att erbjuda god kvalitet och ett bredare elevunderlag.

Utredningen har också missat, för berörda kommuner, viktiga aspekter.

Dock behöver det göras en översyn över vilka faktiska kostnader är för kommunerna som genomför utbildningarna, flera kommuner lyfter dyra investeringsbehov som utbildningarna kräver.

Vi vill dock att det undersöks vidare med berörda som Riksidrottsförbundet och specialidrottsförbunden hur undantag kan ske vid särskilda enskilda fall, men där huvudmannen inte endast är den som står för finansieringen.